

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA ARCHITEKTURY

FACULTY OF ARCHITECTURE

ÚSTAV TEORIE ARCHITEKTURY

DEPARTMENT OF THEORY

ČESKÁ SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURA V LETECH 1900 - 1950 V MEZINÁRODNÍM KONTEXTU

CZECH SACRAL ARCHITECTURE BETWEEN 1900 - 1950 IN INTERNATIONAL CONTEXT

TEZE DIZERTAČNÍ PRÁCE

THESIS OF PHD. THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Ing. arch. Jan Obtrlík

ŠKOLITEL

SUPERVISOR

prof. Ing. arch. Vladimír Šlapeta, DrSc.

BRNO 2018

Klíčová slova

architektura, historie, 20. století - architektura, teorie - architektura, sakrální - architektura, Československo - náboženství - chrámové stavby - duchovní dějiny

Key words

architecture, history, 20th century - architecture, theory - architecture, sacral - architecture, Czechoslovakia - religion - religious buildings - spiritual history

Pracoviště na kterém je uložen plný text dizertační práce:

knihovna, Fakulta architektury, Vysoké učení technické v Brně

Copyright:

© Jan Obrtlík, 2018

ISBN 80-214-

ISSN 1213-4198

Obsah

1 STAV ODBORNÉHO POZNÁNÍ TÉMATU	4
2 CÍLE PRÁCE	8
3 METODOLOGIE ZKOUMÁNÍ SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURY.....	9
3.1 Teorie a kritika sakrální architektury	9
3.2 Metody členění faktografie sakrální architektury	11
3.3 Metody výkladu (interpretace) sakrální architektury	12
4 SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURA PŘED 1. SVĚTOVOU VÁLKOU.....	14
5 SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURA 20. LET	14
6 SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURA 30. LET DO VZNIKU PROTEKTORÁTU	15
7 SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURA V DOBĚ PROTEKTORÁTU A 2. SVĚTOVÉ VÁLKY	16
8 SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURA OD KONCE VÁLKY DO ZAČÁTKU 50. LET	16
9 ZÁVĚR.....	16
10 RESUMÉ	18
11 ZDROJE	19
11.1 Knižní monografie a encyklopedie	19
11.2 Periodické publikace	21
12 CURRICULUM VITAE JAN OBRTLÍK.....	22
13 ABSTRACT	24

1 STAV ODBORNÉHO POZNÁNÍ TÉMATU

Jako základní podklad k odbornému bádání zmíníme především monografické práce knižního charakteru, a to jak práce faktografické, tak i interpretativní. Obecně pak platí, že nejnovější práce obtížněji hledají hranici mezi těmito dvěma základními způsoby podání. Dále zmíníme i nejvýznamnější zdroje kratších forem v odborných periodících.

Česká sakrální architektura dosud nemá pro období první poloviny 20. století zpracování ani podrobnou systematickou katalogizaci architektonických děl ani systematický a soudržný výklad svého vývoje z hlediska jejího celospolečenského významu a vzájemných souvislostí s ním. Jednou z příčin je jistě i systematické ignorování těchto témat totalitními režimy v relativně nedávné minulosti.¹

V českém jazyce jsou k dispozici spíše monografie týkající se buď jednotlivých staveb, jejichž význam se výrazně vymyká průměru (např. kostel Nejsvětějšího Srdce Páně v Praze²) nebo některých slohových oblastí, které z nějakého důvodu přitahovaly pozornost badatelů (např. secese³).

Neexistuje ale dosud systematická práce, která by se pokoušela v odpovídající míře podrobnosti uchopit problematiku sakrální architektury 1. poloviny 20. století v celém časovém rozpětí, které přineslo během krátké doby několik významných či spíše až přelomových slohových i společenských změn. Neexistuje ani důkladná přehledová publikace mapující celou šíři proudů náboženské kultury, které se především v meziválečném období paralelně uplatňovaly v českém prostředí, tím méně pak i vlivů, které tyto názory pomáhaly formovat.

K této faktické absenci přehledových publikací chci poznamenat, že ještě větší mezeru spatřuji ve způsobu, jakým je o sakrální architektuře v již existující nepočetné literatuře psáno. Jedná se nejnepřítivěji o faktografický pohled na celou situaci, který obvykle nemá ambici nabízet výklad stavebního vývoje ve vazbě na celospolečenské události nebo na duchovní vývoj doby. Tím ovšem sakrální stavby zůstávají takřkajíc bezduchými kulisami dějů, jejichž povaha zůstává větší části čtenářů skryta.

Světlou výjimkou je již zmíněná kniha Aleše Filipa, který v omezeném tematickém rámci secesního slohu podává v úvodních kapitolách rámcový výklad překračující faktografické meze a nabízí syntetický pohled na souvislost mezi stavební uměleckou tvorbou a dobovým duchovním vývojem v českých zemích. Takový přístup je nanejvýš žádoucí a umožňuje přímou uplatnitelnost vědecké práce pojímané tímto způsobem ve společenském kontextu. Chápání významu architektury v kontextu doby jejího vzniku se opakovaně potvrzuje jako nezbytná znalost pro zajištění správného způsobu péče o hmotné dědictví a tím i kulturní kontinuity společnosti.

V polovině 90. let 20. století vyšla kniha olomouckého architekta Tomáše Černouška (1927-2001) nazvaná *Liturgický prostor*.⁴ Autor jí primárně reaguje na tehdejší absenci

¹ srov. např. minimální zastoupení v jinak vynikající práci HAAS F., *Architektura 20. století*.

² HORSKÝ, Jiří, ed. *Josip Plečnik a česká sakrální architektura první poloviny 20. století: (kostel Nejsvětějšího Srdce Páně jako součást střeoevropské architektonické scény)*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2012.

³ FILIP, Aleš. *Secesní chrámy na Moravě a ve Slezsku: sakrální výtvarné umění kolem roku 1900*. Brno: Barrister & Principal, 2004.

⁴ ČERNOUŠEK, Tomáš. *Liturgický prostor*. Olomouc: Metropolitní kapitula sv. Václava a Matice Cyrilometodějská, 1995.

jakékoliv příručky pro architektky zabývající se liturgickými tématy. Tomáš Černoušek byl osobností vynikající trvalou snahou o skutečně duchovní přístup k tématu sakrální architektury a v roce 1994 dokonce přijal jáhenské svěcení. Jeho kniha tedy mimo jiné obsahuje v úvodních textech určitý nástin teologie architektury a také cennou bibliografii. Později publikovaný soubor Černouškových deníků, korespondence a vzpomínek přátel⁵ také mezi řádky autenticky zachycuje atmosféru kulturní a duchovní izolace v prostředí komunistického režimu, ve které architekt Černoušek jako věřící musel strávit většinu svého života.

Podstatným příspěvkem k všeobecnému bádání o sakrální architektuře je přehledová práce autorů Hanuse a Pašteky *Kostol ako symbol* dostupná ve slovenském jazyce.⁶ Podává historický přehled základních typů sakrálních staveb a jejich intepretace ve vztahu k společenské situaci v místě a čase jejich vzniku. Pokouší se také stanovit všeobecný základ pro výklad sakrálních staveb. Pro naše téma má tato práce příliš široký záběr a zkoumanému okruhu věnuje pouze závěrečné kapitoly, navíc v mezinárodní perspektivě. Byla vydána pouze ve slovenštině a je také poměrně obtížně dostupná, například v brněnských veřejných knihovnách existuje pouze jediný exemplář. Překvapivě se nenachází v knihovně Fakulty architektury VUT, ale v knihovně Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity. I tento drobný detail svědčí o rezervovanosti oboru vůči sakrálním tématům v době socialismu a o trvajících důsledcích tohoto postoje.

V období normalizace vznikly na brněnské filosofické fakultě dvě velmi obdobné absolventské práce Karla Rechlíka se shodnými tituly *Meziválečná sakrální architektura v Československu*.⁷ Autor zde předkládá přehled vývoje sakrální architektury v Československu, který je ovšem omezen poměrně malým rozsahem a také absencí obrazových příloh. Ačkoliv práce nepostrádá chvályhodnou interpretační ambicí a snahu o vytvoření nových perspektiv pohledu na téma, jde spíše o jednostranně umělecko-historický pohled na toto víceoborové téma. Autor zde má tendenci k preferenci pozornosti věnované reformovaným církvím. Pro práci je charakteristická určitá schematičnost v interpretaci dějin, která vnímá historismy jako méněcenné ve srovnání s modernou a funkcionalismem. Tato dnes již překonaná pozice byla dobově podmíněným postojem tehdejší historiografie umění. Existence uvedené práce je mimo jiné pozoruhodná také vztahem mezi svým tématem a specifickými kulturními podmínkami doby svého vzniku.

Dvě práce Jiřího Vaverky jako editora několikačlenného kolektivu jsou časově zaměřeny především na poslední třetinu 20. století, poskytují však cenné přehledové a metodické informace, které je možno aplikovat na celé 20. století. Jedna z knih je mezikonfesní, je tedy možno sledovat posuny ve společenském vlivu a uplatnění v

⁵ ČERNOUŠEK, Tomáš a SLAVOTÍNEK, Jan, ed. *Svámi kořeny se dotýkáme hvězd*. Velehrad: Ottobre 12, 2003.

⁶ HANUS, Ladislav a PAŠTEKA, Július, ed. *Kostol ako symbol*. Bratislava: Lúč, 1995.

⁷ RECHLÍK, Karel. *Meziválečná sakrální architektura v Československu*. Brno: Filosofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, 1973. (diplomová práce) a RECHLÍK, Karel. *Meziválečná sakrální architektura v Československu*. Brno: Filosofická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, 1976. (dizertační práce)

rámci jednoho období mezi různými církvemi a vyznáními.⁸ Druhá kniha pak je zaměřena na katolickou sakrální architekturu po 2. Vatikánském koncilu, který zapříčinil významné změny v liturgii vyžadující často i stavební úpravy stávajících staveb.⁹ Kromě katalogu nově dokončených staveb kniha obsahuje několik souhrnných kapitol k obecnějším technickým i teoretickým tématům souvisejícím se sakrální architekturou a může tak být cennou asistencí i při zpracovávání jiné než historiografické látky v oboru sakrálních staveb.

Do oblasti monografií spadají také vysokoškolské další práce, které tvoří veřejně již méně snadno dostupný zdroj, často jsou ale jedinečnými zdroji k faktografii specializovaných témat. I zde je typický spíše faktografický než interpretativně-syntetický pohled na téma.¹⁰ Od absolventských prací však nelze očekávat erudici nutnou pro rozsáhlou syntézu složité látky a jejich faktografické těžiště je tedy pochopitelné.

V současné době je na poli teorie a historie sakrální architektury aktivní a relativně ustálený okruh osob publikující především časopisecké články. Jsou jimi kněz a vysokoškolský pedagog Pavel Kopeček,¹¹ vysokoškolský pedagog Jiří Pometlo,¹² kurátor a umělec Karel Rechlík,¹³ architekt Norbert Schmidt,¹⁴ historik umění Aleš Filip,¹⁵ abychom zde uvedli ty nejvýraznější.

V zahraničí není situace o mnoho lepší než v českém jazyce. Nebylo v mých kapacitních možnostech zkoumat jednotlivé národní fondy k sakrální architektuře a omezují se tedy pouze na zdroje, které mají ambici zachycovat situaci na území větším, než je země původu autora. Málokterý autor však překračuje hranice svého výchozího hlediska natolik, abychom mohli hovořit o dokonalé objektivitě pohledu, vzhledem k faktické rozdílnosti jak národních spiritualit, tak národních architektonických tradic. Nadto by však podobná ambice byla vystavena riziku ztráty živého kontaktu s popisovanou látkou.

Výrazně pozitivně vyčnívají kolektivní práce editora Jeana Wolfganga Stocka, který ve dvou dvojjazyčných svazcích pokrývá vývoj sakrální architektury v kulturní oblasti západní a střední Evropy.¹⁶ Periodizace svazků je provedena do období 1900 - 1950 a 1950 - 2000. Pro téma této dizertační práce je relevantní především první svazek. Stock

⁸ VAVERKA, Jiří a kol. *Moderní sakrální stavby církví a náboženských společností na území Čech, Moravy a Slezska*. Brno: Jota, 2004.

⁹ VAVERKA, Jiří a kol. *Nové kostely a kaple z konce 20. století v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

¹⁰ LOCKER, Jan. *Meziválečná sakrální architektura v Brně*. Masarykova univerzita: Filosofická fakulta, 2006 [online].

¹¹ např. KOPEČEK, Pavel. Teologie a současná sakrální architektura. *STUDIA THEOLOGICA*, roč. 5 (2003), podzim, s. 16 - 23.

¹² např. POMETLO, Jiří. Sakrální architektura v českých zemích (1945-2004). *Era 21*, roč. 4 (2004), č. 4, s. 62-67.

¹³ např. RECHLÍK, Karel. Jistoty a otázky moderních kostelů. *STUDIA THEOLOGICA*, roč. 5 (2003), podzim, s. 24 - 33.

¹⁴ např. SCHMIDT, Norbert. Fénix sakrální architektury. *Era 21*, roč. 4 (2004), č. 4, s. 50-58.

¹⁵ např. FILIP, Aleš. Chrámy snivců. Ideální architektura střeoevropského fin-de-siècle. *Salve* roč. 14 (2014), č. 4, s. 46-48.

¹⁶ STOCK, Wolfgang Jean (Ed.). *Europäischer Kirchbau 1900 - 1950: aufbruch zur Moderne = European Church Architecture 1900 - 1950 : towards modernity*. Munich: Prestel, 2006. STOCK, Wolfgang Jean a ACHLEITNER, Friedrich (Eds.). *Europäischer Kirchenbau: 1950-2000=European Church Architecture 1950 - 2000*. New York: Prestel, 2002.

vytváří rámec, ve kterém autoři dílčích studií podrobněji popisují dílčí období, slohy a specifická témata či stavby. Kniha nepostrádá ambici na širokou syntézu vlivů na sakrální architekturu v kontextu celospolečenského vývoje a mapuje souvislosti mezi sakrální architekturou a politicko-hospodářským stejně jako kulturně-duchovním vývojem ve 20. století. Nutno zdůraznit, že právě uvedené vlivy se výrazně liší i v rámci západní a střední Evropy a část poznatků není přenositelná a může sloužit pouze jako podklad pro analogické studie. Stock zde volí metodu kombinující tematické eseje s případovými analytickými studiemi menšího počtu sakrálních staveb, které jsou zvoleny jako časově, místně nebo stylově typické.

V průběhu práce na textu této doktorské práce vznikla v českém prostředí nová původní kniha teologa a inženýra Pavla Kopečka s titulem *Liturgie a architektura. Moderní sakrální architektura v Čechách a na Moravě*. Tato práce se na dvou stovkách stran pokouší zaplnit zjevné manko, které v reflexi liturgie a sakrálních staveb v českém prostředí doposud přetrvává. Kniha je charakteristická poměrně robustním teologickým a především liturgicko-teoretickým přístupem k mezioborovému tématu sakrální architektury a formuluje také základní teologii sakrálního prostoru. Obsahuje velmi cenný přehled církevních dokumentů, které jsou aktuálně v římskokatolické církvi k jednotlivým liturgickým tématům vypracovány a užívány. Taková bibliografická báze je nezbytností pro skutečně fundované vědecké zkoumání sakrální architektury z pohledu jejího primárního uživatele, tedy liturgicky žijící Církve, a kniha je tedy velkým přínosem pro českou sakrální teorii. Autor se také pokouší o umělecko-teologickou bilanci moderních chrámových staveb na území České republiky. Vzhledem ke zvolenému liturgicko-teologickému těžisku celé práce však v tomto ohledu zůstává spíše u zběžného přehledu, který ani zdaleka nepostihuje celou šíři a plastičnost sakrálně-architektonického vývoje v posledním století. Bezpochyby je však tato práce významným posunem omezeného fondu české teorie sakrální architektury.

Obecně vzato je vhodné poznamenat k tématu dosavadních vědeckých prací o sakrální architektuře v českém jazyce ještě následující skutečnost. Dva totalitní režimy, jejichž vládě české země v průběhu posledních 80 let podléhaly, znamenaly pro oblast sakrální architektury devastující pohromu. To, co platí o zničených a zanedbaných chrámech po celé zemi, platí ještě více pro oblast teoretického zázemí této části náboženské kultury, tedy pro historii i teorii sakrální architektury. V době mé práce na tomto tématu celkového přehledu české sakrální architektury (přibližně 2011-2016) se jako hlavní a velmi intenzivně limitující bariéra její úplnosti a vyváženosti jevila především téměř naprostá absence primárního výzkumu převážné většiny sakrálních staveb posledního století. S výjimkou velmi známých staveb zmíněných v monografiích svých slavných autorů, popřípadě specializovaných publikacích, jako například Plečnikův kostel Nejsvětějšího Srdce Ježíšova v Praze,¹⁷ nelze k ostatním kostelům a sborům nalézt obvykle ani stručný časopisecký článek se základní faktografií. Obvykle je jim přisouzen pouze střídavý odstavec ve všeobecných pracích

¹⁷ HORSKÝ, Jiří, ed. *Josip Plečnik a česká sakrální architektura první poloviny 20. století*.

o architektonických stylech nebo jednotlivých architektech, jak je tomu například v zásadní práci Rostislava Šváchy k dějinám moderní architektury.¹⁸

K tomu, aby všechny chrámy měly zpracování alespoň několik desítek stran rozsáhlou brožuru zachycující základní okolnosti jejich vzniku a přehled uměleckého programu, nám dnes chybí ještě spíše několik desítek let intenzivní práce. Dlužno bez příkras zdůraznit a připomínat, že jde o těch několik desítek let, které byly ztraceny v prostředí agresivně protináboženské totality.¹⁹

2 CÍLE PRÁCE

Předkládaná dizertační práce se zabývá tématem vývoje české sakrální architektury v první polovině dvacátého století. Ačkoliv by titul práce mohl napovídat opak, jejím cílem není podání vyčerpávající faktografie o chrámových novostavbách vzniklých v první polovině 20. století na území českých zemí a českojazyčného kulturního prostoru. Takový přístup by při dnešním stavu probádanosti tématu, a z něj vyplývajícimu malému množství primárních zdrojů, nebyl reálným cílem. Kromě toho je stále zřejmější pravdou, že kvalita našeho poznání je měřitelná především mírou použitelnosti našich poznatků. Samotný výčet faktografie neposouvá naše poznání o procesech vzniku staveb a jeho uplatnitelnost je tedy omezená. Daleko více potřebujeme historická fakta správně interpretovaná, která právě na základě vyváženosti interpretace umožňují abstrakci, přenos zobecněného poznatku do nové, například soudobé, situace a jeho uplatnění v našich aktuálních činnostech. Historická perspektiva, tedy historický způsob myšlení, tak tímto způsobem potvrzuje své neoddělitelné spojení s celkem našeho života.²⁰ Takto, ovšem výhradně takto, se historie může stát významnou poradkyní všech současných i budoucích snah, pole sakrální architektury nevyjímajíc.

Cílem této práce je tedy spíše určitý druh principiálního porozumění. Usiluje o dosažení takového poznání o příčinách, vzniku, průběhu staveb nebo přestaveb a dějinách následné recepce sakrální architektury v českých zemích, které by čtenáři po dočtení textu umožnilo tvrdit, že podstatu těchto procesů alespoň částečně chápe a je schopen na jejím základě určitého zobecnitelného, a tedy i přenositelného a aplikovatelného tvrzení. Jde daleko spíše o nalezení výslednice složité a mnohosemerné struktury argumentů a protiargumentů, která sice z faktografie vyrůstá, nezůstává však na ní pasivně lpět a hledá její vnitřní pravdu.

Jde zde o takové pokrytí celého množství sakrálních staveb zkoumaného období, které zachycuje všechny základní vyskytující se typy reakce konkrétní architektury na příslušnou uměleckou a historickou situaci. Práce chce zmínit všechny tyto typy tak, aby případný kompletní katalog všech staveb nemohl v žádném jednotlivém případě přinést příklad zcela vybočující z rámce provedené vývojové hypotézy. Práce tedy chce

¹⁸ ŠVÁCHA, Rostislav. *Od moderny k funkcionalismu*. Praha: Victoria publishing, 1995.

¹⁹ srov. např. VAŠKO, Václav. *Neumlčená: kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*.

²⁰ LUKACS, John. *Na konci věku*. s. 41-43.

poskytnout ucelenou bázi pro umělecký a historický výklad všech zmíněných i jakýchkoliv dalších staveb zkoumaného okruhu.

Cílem práce je také stanovení relace mezi vnitřní výslednicí celého procesu vzniku sakrální architektury a celkovým směřováním společnosti v dané době. Tato relace je pak v konečném důsledku pravdou o tom, jakým způsobem jsou neviditelné vývojové změny společenského vědomí zachyceny v hmotné materii (sakrální) architektury. Sakrální architektura tak potvrzuje svou společenskou úlohu, která je jí bez vědomí uvedených souvislostí často, a při současném společenském vývoji stále častěji, upírána. Práce tedy chce mimo jiné být důkladně a věcně správně argumentovanou apologií chrámové architektury, stejně jako všech jiných architektur, které se pokouší ztvárnovat a nést složité duchovní obsahy, čímž naplňují svou jedinečnou společenskou úlohu.²¹

3 METODOLOGIE ZKOUMÁNÍ SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURY

V úvodu zkoumání tématu sakrální architektury je vhodné připomenout esenciální dvoudomost oboru práce, která je zřetelná i v samotné etymologii tohoto sdruženého pojmu.

Adjektivum "sakrální" se vztahuje k duchovnu a v jeho rámci k posvátnu (lat. *sacer* = svatý, posvátný, zasvěcený), což v případě biblické tradice znamená teoretické zakotvení v křesťanské teologii a spiritualitě, popřípadě, v relativně menším rozsahu (z důvodu rozšíření tohoto pojetí, nikoliv závažnosti), v diskusi judaismu.

Architektura²² je oproti tomu primárně hmotnou disciplínou, která vyrůstá ze své vlastní tradice.

3.1 TEORIE A KRITIKA SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURY

Pokud jsme v předchozím textu (odd. 1) konstatovali překvapivý nepoměr mezi vysokou společenskou závažností tématu sakrální architektury a poměrně malým množstvím důkladných vědeckých prací jí věnovaných, platí toto zjištění ještě v mnohem větší míře pro dílčí téma metodiky interpretace sakrální architektury. Ačkoliv se čtenáři může na první pohled zdát, že se zde již pouštíme do sebestředné a samoúčelné iterace původního tématu do drobných jednotlivostí, je nutno připomenout, že teorie (sakrální) architektury je reflexivní a kritickou činností. Z metodického hlediska je například historii architektury poměrně vzdálená, což zdůrazňuji i proto, že v českém prostředí jsou tyto dvě disciplíny málokdy zřetelně rozlišovány, a to jak autory, tak i odborným publikem.

Důsledkem tohoto směřování dvou relativně nezávislých způsobů studia architektury je však významné zhoršení odborné kognice publika. Nelze totiž zaměňovat barvitá vyprávění o jednotlivých osobnostech a stavbách, často kořeněná pitoreskními detaily, či naopak suchá, zdánlivě strojová pojednání historiografie umění, s jakýmkoliv pokusem individuálního lidského rozumu o formulování obecně platných

²¹ srov. např. HARRIES, Karsten. *Etická funkce architektury*. s. 300-302.

²² srov. SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura*. Hesla „architekt“, „architektonika“, s. 16. Jako nejbližší se jeví překlad tohoto řeckého slova jako „stavební umění“.

zásad a principů, který je jádrem každé teorie.²³ O tomto problému by obzvláště v našem českém intelektuálním prostředí bylo velmi vhodné důkladně hovořit, nikoliv však zde, v již i tak dosti širokém rámci předkládané práce.

Pro reflexivní činnost teorie a kritiky je nezbytná vysoká úroveň logické disciplíny a koherence při výstavbě myšlenkové teze. Je nutná také pojmová preciznost a ochota pojmového zakotvení v širším diskursu. Pro smysluplnost takového úsilí je nezbytná alespoň přibližná shoda odborné veřejnosti na základní pojmové bázi a základních výkladových metodách.

Je tvrdou pravdou, že v českém jazyce původní práce takového typu chybí zcela.

I proto deklaruji, že nemá-li tato doktorská práce být jen dalším přeléváním zakalené kapaliny historické faktografie do nových nádob, je nutné v oblasti kritické metodologie učinit alespoň pokus, byť by mělo jít o pokus nedokonalý.

Uvedené teoretické poznámky platí pro architekturu obecně. A nyní přichází ještě jeden komplikující faktor specifický v případě sakrální architektury. Je jím široké společenské nepochopení pro úlohu sakrální architektury ve srovnání s jinými druhy staveb vyrůstající ze světově rekordní minimální míry religiozity českého kulturního prostředí. Většinovému obyvateli České republiky již obvyklé lapidární vysvětlení, že „v kostele se modlí“, není dostatečným vysvětlením pro skutečnost, že kostely tvoří v našich městech převažující druh pohledových dominant na náměstích, že graduji veduty našich sídel, a že i v některých novějších urbanistických celcích z posledních dvou století tvoří onen typ akcentující veřejné výstavby, jak ji například na začátku 20. století teoreticky formulovala wagnerovská teorie moderního města²⁴, která je dodnes určující pro převažující část našich sídel.

Při pohledu ze strany církví je přítomná obdobná asymetričnost, ovšem takříkajíc v obráceném gardu. Je zde sice plná jistota o potřebnosti chrámové stavby, v podstatně menší míře však již o nutnosti namáhavé tvorby vytříbeného uměleckého názoru. Častým důsledkem je podceňování důležitosti organizace vyvážené soutěže nebo alespoň vyváženého zadavatelského úsudku v případě adresných zadání.

Nicméně i v této oblasti jsem přesvědčen o možnosti konsenzu za předpokladu prosté lidské vstřícnosti obou zúčastněných stran, aniž by byla nezbytně nutná formální teologická kvalifikace na straně architektů nebo architektonická či umělecko-historická kvalifikace na straně církve.

Pro diskusi o sakrálních stavbách je tedy vhodná bezpředsudečná a v dobrém smyslu slova neutrální metodika, která umožní jejich podrobnější diskusi. Ačkoliv se jedná o spíše kolektivní úkol, je možné se zde pokusit o její přibližné nastínění.

²³ srov. OLŠOVSKÝ, Jiří. *Slovník filosofických pojmů současnosti*. s. 160, heslo „teorie“ označuje „... systém idealizací či abstrakcí, mezi nimiž existují vnitřní logické vztahy, které integrují prvky systému do určité celistvosti...“

²⁴ HRŮZA, Jiří. *Stavitelé měst*. s. 75.

3.2 METODY ČLENĚNÍ FAKTOGRAFIE SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURY

Obecným předpokladem pro vyváženou interpretaci je mimo jiné způsob organizace výchozí faktografie. Historický čas a geografický prostor se logicky nabízí jako základní dimenze tohoto členění.

Sakrální architektura má principiálně podstatně delší „morální“ životnost a její forma je tedy časově méně závislá než je tomu u prostě účelové stavby. Její vazba na přesný dějinný okamžik není ostrá, a to jak kvůli uvedené „naddějnosti“, tak i kvůli obvykle relativně dlouhé době výstavby jednotlivých staveb.

Daleko důležitější než přesná časová příslušnost vzniku konkrétní chrámové stavby je tak výchozí myšlenka jejího autora. Zde můžeme navíc zmínit i skutečnost že autorství je de facto často konglomerátem a kompromisem mezi názory stavebníka, architekta a dalších zúčastněných. Autorská myšlenka často vychází z hledisek stylových a spirituálních, které obzvláště v druhém případě mají jen velmi malou přímou historickou podmíněnost. Srovnáme-li pak chrámovou stavbu například se stavbou mostu zpřístupňujícího továrnu na druhém břehu řeky, je u chrámu nepodstatná jak přesná časová souslednost s okolím, tak doba jeho „funkčnosti“. Z hlediska uživatele je navíc strukturální (také tzv. „morální“) funkčnost chrámu prakticky neomezená a není dána ničím jiným než jistou dimenzí všeobecné lidské povahy, konkrétně schopností spirituálního prožívání. Limitující, a to druhotně, je pak pouze materiální aspekt chrámu ve smyslu jeho časové trvalosti.

Toto všechno nás vede k otázce, do jaké míry má historiografie sakrální architektury jednotlivá díla umísťovat striktně za sebe na časovou osu. Daleko spíše než na bázi časové následnosti jednotlivých děl se nabízí hledání souvislostí na základě jakéhosi „duchovního souzvuku“ mezi jednotlivými stavbami. Vazba určité stavby na okamžik vzniku je dokonce ještě volnější než v případě historických architektonických stylů, které vlivem své přísnosti, dané mírou jejich společenské závaznosti, určitým způsobem ovládaly své okolí jak v geografickém, tak i v časovém smyslu.

Úhrnem tedy není časové řazení faktografie u sakrálních staveb jediné důležité. Stejně důležité je přiřazení konkrétní stavby k myšlenkovému a inspiračnímu proudu, jehož povaha je obvykle kombinací uměleckých a spirituálních vlivů. A v tomto volnějším smyslu také časové zařazení děl pojímá předkládaná práce.

Vzájemné vazbě prostorového umístění staveb není přisuzován žádný význam, není-li přímo známa vazba mezi nimi a její charakter. Příkladem může být technická specifičnost regionálně působící stavební společnosti (dříve např. stavební huti), která vede ke specifičnosti staveb určitého regionu, které daná společnost realizovala. Zde ovšem můžeme pro zkoumané období první poloviny 20. století obecně konstatovat velmi malou regionální podmíněnost danou rozvinutým moderním a globalizovaným charakterem tehdejšího stavebnictví, tedy značnou geografickou mobilitou jednotlivých tvůrců a již víceméně globálním charakterem odborné publicistiky. Podstatně častěji tedy můžeme hledat souvislost spíše navzdory geografii, jak je tomu především u zahraničních staveb jednoho tvůrce, popřípadě u výrazné míry inspirace zahraničním zdrojem.

3.3 METODY VÝKLADU (INTERPRETACE) SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURY

Interpretaci samu bychom znovu z jiného hlediska mohli rozlišit dvojího druhu.

První z nich je řízen hledáním odpovědi na otázku "Co to je?". Tento druh interpretace bych zde označil za základní a pro dnešní chápání pojmu "věda" založené na úzké provázanosti s přírodními vědami jako výchozí a víceméně samozřejmý.

Vrátíme-li se ale k tématu cílů této práce, s určitou urgencí se přihlašuje jiné hledisko, kterým je snaha o zodpovězení otázky "K čemu to je?". Na okraj je zde možno sarkasticky poznamenat, že v dnešní silně sekularizované a značně ateistické české a evropské společnosti bude pro běžného čtenáře tato otázka na prvním místě. A bude nadto pravděpodobně pronášena s nedůvěrou, pokud ne přímo despektem. Tato otázka po smyslu takového zkoumání nás vrací na úvod k vymezení cílů této práce.

Je-li metodou hledání odpovědi na první z uvedených otázek analýza, bude metodou druhé uvedené syntéza. Obecně platí, že pro komplexní a mnohvrstevnaté obory, mezi kterými architektura jistě figuruje, jsou syntetické přístupy podstatně účinnějším nástrojem poznání. "Drobným" problémem druhé cesty je skutečnost, že faktografická báze provádění této syntézy je v případě sakrální architektury teoreticky vzato extrémně velká. Těžko totiž uvést nějakou životní okolnost určité civilizace, u které bychom s jistotou mohli vyloučit její vliv na vznik a užívání sakrálních staveb. Věnujeme-li této otázce krátký myšlenkový pokus, je zjištění nečekané a šokující. Jen máloco z životů a hodnot věřících se v té či oné formě neprojeví v prostorech a monumentech, které tito věřící kolektivně vytváří. Obvykle se jedná o vrcholná díla stavebního inženýrství kombinovaná s vysokou koncentrací děl krásných umění. A to všechno s jediným cílem - poskytnout adekvátní hmotné ztvárnění lidskému hledání smyslu života a také lidského vztahu k Bohu. Obor sakrální architektury se tak stává duchovní analogií atletického desetiboje vyžadující všestranné rozvinutí jak tvůrce, tak i vykladače.

Pro dokreslení složitosti úkolu zde uvádím stručný souhrn několika možných metodických přístupů k interpretaci sakrální architektury.

První možností je faktografický přístup. Ten se omezuje na snahu o nalezení co nejširší skupiny pravdivých a ověřených faktických informací o stavbě, a naopak o vyvrácení nepodložených domněnek. V novodobém myšlení bychom jeho původ mohli nalézt v uměnovědném úsilí 19. století, kdy ti osvícenější z tehdejších teoretiků umění opustili konfrontační tón a často i velmi plytké politické motivace své interpretační činnosti.²⁵ Přestali usilovat o tendenční výklad historie a její hodnocení, ale omezili se na popis a vysvětlení skutečnosti, aniž by se ji pokoušeli hodnotit. Ačkoliv se taková díla jeví temperamentnímu čtenáři jako méně zajímavá, je nutné ocenit přínos této historiografické etapy.

Druhou možností je hledisko zúžené historie umění. Za „zúžené“ zde označuji takové hledisko, které chápe dílo jako autonomní artefakt a interpretuje jej pouze ve vztahu k němu samému a takříkajíc z něj samého. Ačkoliv je takový postup docela dobře možný v oblasti krásných umění, není vhodný pro architekturu.

²⁵ VYBÍRAL, Jindřich. *Česká architektura na prahu moderní doby*. s. 11-18.

Architektura, a tím více architektura sakrální, má vždy vztah ke společnosti, která ji buduje. Ve smyslu své realizace i svého významu je vždy kolektivním dílem, i když její formu někdy značně určují tvůrčí individuality. Vzhledem k této skutečnosti je logické každé dílo interpretovat v kontextu jeho doby, dobových snah, hodnotících měřítek a dobového významu pro neodbornou veřejnost. Takto například předkládá dějiny světové sakrální architektury práce autorů Hanuse a Pašteky²⁶ a dokládá dobrou použitelnost takto uspořádaného poznání pro odborníka stejně jako dostatečnou čtivost pro zaujatého laika.

To nás posouvá ke komplexnímu pojetí sakrální architektury jako výtvaru společnosti majícímu sebe-reflexivní dimenzi. Společnost sama sebe prostřednictvím tohoto díla lépe poznává. Jednotlivé umělecké kvality díla jsou zde zapojeny do širšího společenského kontextu a přestávají být individuální tvůrčí hrou. Častá sebestřednost jednotlivých děl krásného umění je zde překonána konkrétním společenským uplatněním díla sakrální architektury.

Současně je nutno provést rozlišení se základním postojem politicky angažované historiografie umění, jak ji rozvinulo 19. století. Nezbytnou součástí komplexního pojetí je korektnost ve smyslu politické nestrannosti, jejímž hlavním kritériem je pravdivost a nikoliv vyhovění určitému partikulárnímu zájmu a jeho interpretačnímu schématu²⁷, jako tomu bylo například u velmi konfrontačně pojímané historiografie umění v 2. polovině 19. století.

O toto komplexní pojetí zde tedy budeme usilovat především.

²⁶ HANUS, Ladislav a PAŠTEKA, Július, ed. *Kostol ako symbol*.

²⁷ VYBÍRAL, Jindřich. *Česká architektura na prahu moderní doby*. s. 14.

4 SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURA PŘED 1. SVĚTOVOU VÁLKOU

Sakrální architektura vstupovala do 20. století v pevném rámci vytvářeném austrokatolicismem rakouského císařství, který pro vyjádření své společenské úlohy užíval monumentálních forem neorenesanční, popřípadě neogotické architektury, jak dokládají příklady kostela Svatých Cyrila a Metoděje v Praze-Karlíně či Navštívení Panny Marie v Břeclavi-Pošterné.

Obrázek 1: kostel Nejsvětějšího Srdce Ježíšova, Brno

Změnu výrazu přinášela secesní architektura, významně ovlivněná osobností Otto Wagnera a jeho návrhem pro kostel sv. Leopolda ve Vídni. Secesní kostely se staly formou vyjádření demokratizačních procesů, které ve společnosti probíhaly. Kromě secesních tendencí se objevovaly také přístupy individualistické moderny (kostel Nejsvětějšího Srdce Ježíšova v Brně-Husovicích) či specifické proudy beuronského umění či českého architektonického kubismu.

První světová válka ovšem znamenala násilný předěl mnoha zajímavých vývojových tendencí, z nichž většina se již nedokázala regenerovat.

5 SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURA 20. LET

Období po první světové válce bylo charakteristické dynamikou a novostí. Náboženský život v Československu se nacházel v nové situaci demokratické společnosti. Významný vliv měla zakladatelská osobnost T.G. Masaryka.

Architektura nově vzniklé Československé církve hledala svou polohu mezi historicky zakotvenou monumentalitou a progresivními tendencemi funkcionalismu, jak ukazují sborové budovy v Olomouci, Brně či Hradci Králové.

Obrázek 2: Husův sbor CČS, Brno

Katolická církev zpočátku obtížně hledala nový model soužití se státem, po jeho nalezení se však zapojila i do architektonických inovací, jak dokládá kostel svatého Václava v Praze-Vršovicích.

Nově se také objevuje chrámová architektura pravoslavné církve.

Specifickým novým stavebním druhem jsou pak sekulární obřadní síně krematorií.

6 SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURA 30. LET DO VZNIKU PROTEKTORÁTU

Ve srovnání s předchozí progresivně uvažující dekadou se ve 30. letech více objevuje tendence k tradicionalismu a monumentalismu. To potvrzuje i specifické dílo J. Plečnika, kterým je chrám Nejsvětějšího Srdce Páně v Praze.

Katolická církev hledala rovnováhu mezi tradicí a formálními inovacemi, jak dokládá např. kostel sv. Augustina v Brně či kostel sv. Hedviky v Opavě.

Obrázek 3: kostel sv. Augustina, Brno

Obdobné dilema se objevuje i ve stavbách pravoslavné církve, např. u chrámu sv. Václava v Brně.

Reformované církve, především církev Československá naopak dospěly k již ustálenějšímu standardu výrazně funkcionalisticky laděné sborové výstavby.

7 SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURA V DOBĚ PROTEKTORÁTU A 2. SVĚTOVÉ VÁLKY

V průběhu války byl náboženský život v Protektorátu limitován nacistickou represí a tlakem arioso-fického náboženství, uměle vytvořeného nacisty k šíření jejich rasové ideologie.

Nemnohá nová díla sakrální architektury byla obvykle dokončením předválečných záměrů. Příkladem jsou salesiánské areály v Praze, Ostravě a Brně.

8 SAKRÁLNÍ ARCHITEKTURA OD KONCE VÁLKY DO ZAČÁTKU 50. LET

Také poválečné politické tenze a následná totalita nevytvářely pro novou sakrální architekturu příznivé podmínky.

Jednou z nemnoha výrazných chrámových staveb je kostel Božského Srdce Ježíšova v Bařovanech.

Pseudonáboženský slovník i formy si naopak začal osvojovat komunismus, který se tak z určitého hlediska stal tzv. politickým náboženstvím.

9 ZÁVĚR

Předkládaná práce poskytuje přehled idejí a přístupů přítomných v české sakrální architektuře první poloviny 20. století. Právě takový přehled je jedním z nezbytných předpokladů pro vyváženou interpretaci jakékoliv stavby uvedeného období, ať už je v práci výslovně zmíněna či nikoliv. V podstatně menší míře lze práci chápat jako kompletní katalog významných prací uvedeného okruhu, i když se pokouší uvést všechny stavby, které jsou nějakým, byť dílčím, způsobem jedinečné a mají potenciál k definování určitého typu nebo unikátním způsobem vyjadřují uměleckou reakci na místní podmínky či soudobou dějinnou situaci.

Ve zkoumaném oboru je stále i více než čtvrtstoletí po změně politického režimu, který byl těmto tématům nepřátelský, patrný markantní nedostatek primárního výzkumu u jednotlivých staveb. Stejně tak prakticky neexistuje pokus o syntetickou interpretaci architektonického vývoje sakrálních staveb zkoumaného období, což je přetrvávající velmi palčivý důsledek perzekučního přístupu socialistického režimu a kulturní manko negativně zatěžující každou současnou i nejbližší budoucí oborovou tvorbu. Pohled na kvalitu sakrální architektury po roce 1989 je výmluvnější než vědecká argumentace.

Tato práce chce mít těžiště svého přínosu především v syntéze pohledu na sakrální novostavby zkoumaného období a v jejich interpretaci v těsné vazbě na obecné dějiny. Tím se snaží reagovat na častý a s narůstajícím ateismem společnosti stále významněji zastoupený názor, že sakrální architektura stojí pro své náboženské zaměření na periferii architektonické tvorby. Doložením těsné vazby mezi tvorbou tohoto druhu a vývojem dobového uměleckého i společenského vědomí je tento úsudek demaskován jako neodůvodněný předsudek založený na jiném než věcném přístupu. I tento

předsudek o podružné a marginální úloze sakrální architektury mezi jinými druhy soudobé architektonické tvorby je skrytým a dosud nepojmenovaným stigmatem, které zanechal komunistický režim a jeho militantně materialistická ideologie na oborovém povědomí odborné i laické veřejnosti.

Práce se také pokusila jmenovat a diskutovat některé diskutabilní pozice, které se ve velmi střídme teoretické literatuře k tématu objevují. Mezi nejvýraznější patří jistý druh přehodnocení vztahu katolické a reformované architektury. O reformované architektuře 20. let převládá poněkud jednostranný a schematizující názor, že na rozdíl od konzervativní katolické architektury byla především architektura Československé církve funkcionalistická, a tedy mezi jinými církvemi ta výhradně progresivní. Navzdory tomu však existují výrazně monumentální a historizující stavby této církve i z meziválečného období. Jedná se navíc o stavby svým způsobem klíčové pro politickou sebedefinici této církve a jejich uvedení tak tradované klišé o „svěžím duchu“ této nově vzniklé církve staví do poněkud objektivnějšího světla.

Je také překvapivé, že lze odůvodnit zdánlivě absurdně znějící hypotézu o výrazné odlišnosti tvorby 20. a 30. let. Odchylnost dynamiky sakrální architektury od dynamiky obecných hospodářsko-politických dějin je důkazem skutečnosti, že sakrální architektura je ztělesněním a obrazem vnitřního duchovního směřování své doby. Více než racionální vědecké metody sociologické statistiky je schopna zachytit dobového ducha a takříkajíc držet palec na pulzu své doby. Chrámové stavby 30. let totiž vykazují tendenci k retrospektivní konzervativnosti ještě před tím, než se tento postoj naplno uplatnil v dobové politice. A to svědčí o společenském významu těchto staveb.

A konečně je zde opakovaně připomínána skutečnost, která není laickému pozorovateli vždy bezprostředně zřejmá. Tou je destruktivní vliv, který měly na českou tradici sakrální architektury obě totality, především ale déle působící totalita komunistická. Po dobu dvou generací byla prakticky vyloučena její svobodná tvorba, studium i diskuse. Soudobá (2018) oborová bezradnost a absence patřičných znalostí na straně architektů i stavebníků je negativním a trvale zatěžujícím výdobytkem oné historické epochy.

Ačkoliv práce nemá a nemůže mít ambici úplného prozkoumání látky, předkládá faktografii a soubor interpretací, kterými je možné alespoň částečně zacetit citelné mezery v historiografii české sakrální architektury 20. století.

10 RESUMÉ

Překládaná práce popisuje vývoj sakrální architektury českých zemí v první polovině 20. století. V mnoha případech ukazuje jasně čitelné paralely mezi vývojovými změnami chrámové architektury a obecným duchovním směřováním soudobé společnosti.

Těžiskem práce skutečně není architektura sama, ale daleko více vztah architektury k dějinám. Paralelně jsou sledovány základní kontury politicko-spoločenských dějin s důrazem na jejich vliv na náboženský život. Poté je dokumentován průběh tohoto vývoje do charakteru jednotlivých architektonických realizací. V tomto schematickém vidění je architektura na samém konci pomyslného řetězce vlivů. Takové pojetí je v perspektivě společenského života v mnohém pravdivé, práce nicméně ukazuje i opačný pohled a jeho závažnost. Ukazuje se, že nejzdařilejší sakrální stavby mají značný potenciál opětovné radiace idejí, které je při jejich vzniku formovaly. Lze postulovat, že nejvýznamnější příklady sakrální architektury jsou schopny formovat generace svých návštěvníků a uživatelů v duchu určitého étosu a tím ovlivňovat společenskou atmosféru a nepřímo i „velké“ politicko-spoločenské dějiny. Pomyslné schéma se tak obrací a uzavírá a dokazuje významný vliv, který navzdory jeho obtížné postižitelnosti a měřitelnosti, sakrální architektura v celku společenského života tvoří.

Další dimenzí práce je překročení historiografického stereotypu při výkladu architektury 20. století, jehož těžisko je typicky situováno do okruhu puristických, funkcionalistických a konstruktivistických reforem dřívější architektonické tradice a jejich dalšího rozšíření v podobě mezinárodního stylu. Ačkoliv práce není v tomto ohledu principiálně průkopnická, přenáší rozšířenou perspektivu výkladu na pole sakrální architektury, kde v tomto pojetí a šíři dějiny 20. století dosud popsány nebyly.

V souvislosti s tím podává řadu nových jednotlivých faktů, stejně jako interpretačních celků. K těm nejvýraznějším patří komplexnější pohled na vývoj architektury Československé církve ve vztahu k problematice vytváření její nábožensko-politické orientace. Obdobně je tato perspektiva zkoumána také u ještě méně známé architektury pravoslavné církve. Určitá pozornost je také věnována linii historizující architektury s dekorativními tendencemi.

Konečně je z práce také patrná markantní míra vlivu, který na vznik kvalitní sakrální architektury má komplexní společenské prostředí. Obecně je patrné, že prostředí občanské společnosti v demokratickém politickém rámci, je, ve srovnání se kteroukoliv centralizovanou, autoritativní nebo dokonce totalitární formou politického uspořádání společnosti, zřetelně příznivější pro možnost vzniku kvalitní, tedy komplexně vyvážené architektury.

Ačkoliv lze toto závěrečné konstatování označit za klišé, i nejnovější dějiny postmoderního západního světa ukazují, že je vhodné tuto skutečnost stále uchovávat v paměti.

11 ZDROJE

11.1 KNIŽNÍ MONOGRAFIE A ENCYKLOPEDIE

AGNEW, Hugh LeCaine. *Češi a země Koruny české*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008. 549 s. Novověk; sv. 2. ISBN 978-80-200-1626-3.

ANDĚL, Jaroslav et al. *Český kubismus 1909-1925: malířství, sochařství, architektura, design*. Praha: i3 CZ, 2006. 455 s. ISBN 80-239-6658-8.

BĚLINA, Pavel – POKORNÝ, Jiří et al. *Dějiny země Koruny české II.: Od nástupu osvícenství po naši dobu*. Vyd. 3. Praha – Litomyšl: Paseka, 1995. 329 s. ISBN 80-7185-006-3.

BENEŠOVSKÁ, Klára et al. *Velké dějiny země Koruny české. Tematická řada, Architektura*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2009. 806 s. ISBN 978-80-7432-000-2.

BOHÁČ, Zdeněk a ALBRECHTOVÁ, Ivana, ed. *Atlas církevních dějin českých zemí 1918-1999* [kartografický dokument]. Vyd. v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. 175 s. ISBN 80-7192-405-9.

BREGANT, Michal et al. *Kubistická Praha: 1909-1925: průvodce = Cubist Prague: 1909-1925: a guidebook*. 2., opr. vyd. Praha: Středoevropská galerie a nakladatelství, 2004. 223 s. Detail; 3. ISBN 80-902258-2-9.

BUGEL, Walerian (ed.). *Cyrlometodějské papežské dokumenty z let 869-1985. Výběr*. 1. Vyd. Velehrad - Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2003. 216 s. ISBN 80-86715-00-0.

CRHONEK, Iloš. *Architekt Bohuslav Fuchs: celoživotní dílo*. Vyd. 1. Brno: Petrov, 1995. 197 s. ISBN 80-85247-62-3.

CZUMALO, Vladimír. *Česká teorie architektury v letech okupace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1991. 126 s. Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica. Monographia, 133/1990.

DAVIES, Norman. *Evropa: dějiny jednoho kontinentu*. V českém jazyce 2., rev. vyd. Praha: Prostor, 2005. 1365 s. Obzor; sv. 59. ISBN 80-7260-138-5.

DUKA, Dominik a BADAL, Milan. *Bílá kniha církve: s černou kapitolou: 20 let svobody 1989-2009*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 110 s., [16] s. obr. příl. ISBN 978-80-7195-440-8.

DULLA, Matúš a MORAVČÍKOVÁ, Henrieta. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava: Slovart, 2002. 510 s. ISBN 80-7145-684-5.

DULLA, Matúš. *Slovenská architektúra od Jurkoviča po dnešok*. 1. vyd. Bratislava: Perfekt, 2007. 196 s. ISBN 978-80-8046-366-3.

FIALA, Petr, ed. a HANUŠ, Jiří, ed. *Katolická církev a totalitarismus v českých zemích*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. 217 s. Historia ecclesiastica; sv. 11. ISBN 80-85959-98-4.

FILIP, Aleš. *Procházka po Petrově*. Brno: Biskupství brněnské, 2007. 30 s. ISBN 978-80-239-6714-2.

FILIP, Aleš. *Secesní chrámy na Moravě a ve Slezsku: sakrální výtvarné umění kolem roku 1900*. Vyd. 1. Brno: Barrister & Principal, 2004. 263 s., xxxii s. barev. obr. příl. Dějiny a teorie umění; sv. 7. ISBN 80-86598-63-2.

FILIP, Aleš a kol. *Kostel Neposkvrněného Početí Panny Marie na Křenové ulici v Brně*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2014. 47 s. ISBN 978-80-87864-10-4.

FILIP, Aleš, ed. a SCHMIDT, Norbert, ed. *Dům Boží a brána nebe ve 20. století: studie o sakrální architektuře*: [texty z kolokvia pořádaného Mikulovským centrem pro evropskou kulturu ve spolupráci se Státním archivem Břeclav se sídlem v Mikulově, 5.-6.11.2005]. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. 169 s. Synésis; sv. 2. ISBN 978-80-7325-197-0.

FRAMPTON, Kenneth. *Moderní architektura: kritické dějiny*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. 457 s. ISBN 8020012613.

GAHURA, František Lydie a HORŇÁKOVÁ, Ladislava, ed. *František Lydie Gahura: zlínský architekt, urbanista a sochař*. Zlín: Státní galerie ve Zlíně, 1998. 43 s. ISBN 80-85052-29-6.

GIDDENS, Anthony. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.

GUARDINI, Romano a ZAHNER, Walter, ed. *O podstatě uměleckého díla*. Vyd. 1. Praha: Triáda, 2009. 163 s. Delfín; sv. 90. ISBN 978-80-87256-03-9.

HAAS, Felix. *Architektura 20. století*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978. 645 s. Učebnice pro vysoké školy.

HALÍK, Tomáš. *Vzýván i nevázan: evropské přednášky k filozofii a sociologii dějin křesťanství*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2004. 371 s. ISBN 80-7106-692-3.

HANUŠ, Jiří (ed.). *Mezi tradicí a reformou. Rozhovory o moravském katolicismu ve 20. století*. Vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002.

HARRIES, Karsten. *Etická funkce architektury*. Vyd. 1. V Řevnicích: Arbor vitae, 2011. 439 s. Texty o architektuře; sv. 6. ISBN 978-80-87164-97-6.

HNÍDKOVÁ, Vendula a VYBÍRAL, Jindřich. *Národní styl, kultura a politika = [National style, arts and politics]*. Vyd. 1. V Praze: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2013. 187 s. ISBN 978-80-86863-62-7.

- HORSKÝ, Jiří, ed. *Josip Plečnik a česká sakrální architektura první poloviny 20. století: (kostel Nejsvětějšího Srdce Páně jako součást středoevropské architektonické scény)*: sborník přednášek z mezinárodní konference: 5. listopadu 2011. 1. vyd. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2012. 59 s. ISBN 978-80-86863-59-7.
- HRŮZA, Jiří. *Stavitelé měst*. 1. vyd. Praha: Agora, 2011. 191 s. ISBN 978-80-86820-08-8.
- KAŇÁK, Miroslav. *Církev československá v historickém vývoji a přehledu*. Vyd. 1. Praha: Tiskové a nakladatelské družstvo Blahoslav, 1946. bez ISBN.
- KIESLING, Norbert. *Pavel Janák*. Vyd. 1. V Řevnicích: Arbor vitae, 2011. 319 s. ISBN 978-80-87164-38-9.
- KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Brno židovské: historie a památky židovského osídlení města Brna = Jewish Brno: history and monuments of the Jewish settlement in Brno*. 3., upr. a rozš. vyd., 1. vyd. ve vydav. ERA. Brno: ERA, 2002. 118 s. ISBN 80-86517-44-6.
- Kol. *Český architektonický kubismus: podivuhodný směr, který se zrodil v Praze*: [Galerie Jaroslava Fragnera] = *Czech architectural cubism: a remarkable trend that was born in Prague*: [Jaroslav Fragner Gallery: 21.12.2006-11.02.2007]. Praha: Galerie Jaroslava Fragnera, 2006. 171 s. ISBN 80-239-8368-7.
- KRATOCHVÍL, Petr, ed. et al. *Architektura a veřejný prostor: texty o moderní a současné architektuře IV*. Vyd. 1. Praha: Zlatý řez, 2012. 164 s. ISBN 978-80-903826-4-0.
- KREJČÍŘÍK, Přemysl, ZATLOUKAL, Ondřej a ZATLOUKAL, Pavel, ed. *Lednicko-valtický areál*. 1. vyd. v jazyce českém. Praha: Foibos Books, 2012. 190 s. Světové památky UNESCO. ISBN 978-80-87073-45-2.
- KUDĚLKA, Zdeněk. *Brněnská architektura 1919-1928*. 1. vyd. Brno: Blok, 1970. 94 s., [36] s. obr. příl.
- LOCKER, Jan. *Meziválečná sakrální architektura v Brně* [online]. 2006 [cit. 2015-06-18]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Jiří Kroupa. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/74820/ff_b/>.
- LUKACS, John. *Na konci věku*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2009. 151 s. Edice XXI. století; sv. 6. ISBN 978-80-200-1781-9.
- LUKEŠ, Zdeněk et al. *Josef Gočár*. 1. vyd. Praha: Titanic, 2010. 435 s. ISBN 978-80-86652-44-3.
- MAIER, Hans. *Politická náboženství: totalitární režimy a křesťanství*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. 134 s. Politologická řada; sv. 3. Studium. ISBN 80-85959-43-7.
- MAREK, Jaroslav. *Česká moderní kultura*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1998. 376 s. ISBN 80-204-0674-3.
- MAREK, Pavel a LUPČO, Martin. *Nástin dějin pravoslavné církve v 19. a 20. století: prolegomena k vývoji pravoslavi v českých zemích, na Slovensku a na Podkarpatské Rusi v letech 1860-1992*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2013. 591 s., xxxii s. obr. příl. ISBN 978-80-7325-293-9.
- MIŠOVIČ, Ján. *Víra v dějinách zemí Koruny české*. Vyd. 1. Praha: SOCIOLOGICKÉ NAKLADATELSTVÍ (SLON), 2001. 193 s. ISBN 80-85850-99-0.
- MUSIL, Roman, ed. a FILIP, Aleš, ed. *Zajatci hvězd a snů: katolická moderna a její časopis Nový život (1896-1907)*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2000. 458 s. ISBN 80-7027-101-9.
- MÜLLER, Karel; ŽÁČEK, Rudolf, a kol. *Opava*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 611 s. ISBN 80-7106-808-X.
- NEŠPOROVÁ, Olga. *O smrti a pohřbívání*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. 351 s., xvi s. obr. příl. ISBN 978-80-7325-320-2.
- NOVÁK, Petr. *Olomouc: pravoslavná katedrála sv. Gorazda*. Velehrad: Historická společnost Starý Velehrad se sídlem na Velehradě, 2009. 39 s., [8] s. barev. obr. příl. Církevní památky; sv. 45. ISBN 978-80-86157-26-9.
- NOVÝ, Lubomír. *Filosof T. G. Masaryk: problémové skici*. Vyd. 1. Brno: Doplněk, 1994. 156 s. ISBN 80-85765-35-7.
- OLŠOVSKÝ, Jiří. *Slovník filosofických pojmů současnosti*. Vyd. 1. Praha: Erika, 1999. 188 s. ISBN 80-7190-804-5.
- PECHAR, Josef a URLICH, Petr. *Programy české architektury*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1981. 302 s. ISBN nepřiděleno.
- PÍTHA, Petr. *Chrám sv. Cyrila a Metoděje v Praze-Karlíně*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 63 s. Průvodce. ISBN 978-80-7195-208-4.
- PLACÁK, Petr. *Gottwaldovo Československo jako fašistický stát*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2015. 189 stran. ISBN 978-80-7432-604-2.
- PLEČNIK, Jože a PRELOVŠEK, Damjan. *Josip Plečnik: život a dílo*. 1. vyd. Šlapanice: Era, 2002. 376 s. ISBN 80-86517-07-1.
- RÉMOND, René. *Náboženství a společnost v Evropě*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2003. 273 s. Utváření Evropy; sv. 4. ISBN 80-7106-496-3.
- ROLAND, Paul. *Nacisté a okultismus: temné síly ve službách Třetí říše*. České vyd. 1. Praha: Svojtka, 2008. 176 s. ISBN 978-80-7352-792-1.
- SARNITZ, August a LOOS, Adolf. *Adolf Loos: 1870-1933: architekt, kritik, dandy*. Praha: Slovart, 2004. 96 s. ISBN 80-7209-613-3.
- SEDLÁK, Jan. *Brno secesní: deset kapitol o architektuře a umění kolem roku 1900*. Brno: ERA, 2004. 207 s. ISBN 80-7366-010-5.
- SLÁMA, Bohumil a BĚLOBRÁDEK, Pavel. *Tomáš G. Masaryk, neomodernismus a Charta 2012*. Brno: Atelier Sláma, 2012. 318 s. ISBN 978-80-260-2768-3.
- SOKOL, Jan. *Moje plány: paměti architekta*. Vyd. 1. Praha: Triáda, 2004. 341 s. Delfin; sv. 61. ISBN 80-86138-63-1.

- STILLER, Adolph, ed. *Bohuslav Fuchs, 1895-1972: Architekt der tschechischen Avantgarde*. Salzburg: Müry Salzmann, 2010. 143 s. Architektur im Ringturm; 23. ISBN 978-3-99014-018-5.
- SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura*. Dotisk 2., rozš. vyd. Praha: SNTL, 1973. 325, [2] s. Oborové encyklopedie SNTL. Řada stavební lit. Bez ISBN.
- ŠEBEK, Jaroslav. *Papežové moderního věku: Vatikán od Pia IX. po Františka a jeho vztah k českým zemím*. Druhé, doplněné vydání. Řitka: Čas, 2015. 238 stran. Český čas; X. svazek. ISBN 978-80-7475-083-0.
- ŠEBEK, Jaroslav. *Za Boha, národ, pořádek*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2016. 462 stran. Novověk; sv. 13. ISBN 978-80-200-2576-0.
- ŠMÍD, Marek. *Masaryk a česká Katolická moderna*. Brno: L. Marek, 2007. 256 s. Pontes pragenses; sv. 47. ISBN 978-80-86263-98-4.
- VÁŠKO, Václav. *Neumlčená: kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce*. 1. vydání. Praha: Zvon, 1990. 2 svazky (267; 266 stran). ISBN 80-7113-035-4.
- VAVERKA, Jiří a kol. *Moderní sakrální stavby církví a náboženských společností na území Čech, Moravy a Slezska*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2004. 358 s. ISBN 80-7217-297-2.
- VAVERKA, Jiří a kol. *Nové kostely a kaple 20. století v České republice*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. 435 s. ISBN 80-7192-539-X.
- VINEN, Richard. *Evropa dvacátého století*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2007. 556 s. Dějiny Evropy. ISBN 978-80-7021-735-1.
- VÍŠEK Jan, PELČÁK, Petr, ed., ŠLAPETA, Vladimír, ed. a WAHLA, Ivan, ed. *Jan Višek: 1890-1966*. Brno: Obecní dům Brno, 1999. 87 s.
- VYBÍRAL, Jindřich. *Česká architektura na prahu moderní doby: devatenáct esejů o devatenáctém století*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2002. 331 s. ISBN 80-7203-475-8.
- VYBÍRAL, Jindřich. *Mladí mistři: architekti ze školy Otto Wagnera na Moravě a ve Slezsku*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2002. 277 s. ISBN 80-7203-474-X.
- VYBÍRAL, Jindřich. *Leopold Bauer – heretik moderní architektury*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2015. 583 s. ISBN 978-80-200-2417-6.
- WIESNER, Arnošt, Pelčák, Petr, ed. a Wahla, Ivan, ed. *Ernst Wiesner 1890-1971*. Brno: Obecní dům Brno, 2005. 178 s. ISBN 80-239-5613-2.
- WISTRICH, Robert S. *Hitler a holokaust*. 1. slov. vyd. Bratislava: Slovart, 2002. 307 s. Fakty minulosti. ISBN 80-7145-682-9.
- WOODS, Thomas E. *Jak katolická církev budovala západní civilizaci*. Vyd. 1. Praha: Res Claritatis, 2008. 206 s., [16] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-904143-0-3.
- ZATLOUKAL, Pavel. *Příběhy z dlouhého století: architektura let 1750-1918 na Moravě a ve Slezsku*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2002. 702 s. ISBN 80-85227-49-5.
- ZLÁMAL, Bohumil. *Příručka českých církevních dějin. VI., Doba probuzenského katolicismu (1848-1918)*. Vyd. 1. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 2009. 333 s. ISBN 978-80-7266-323-1.

11.2 PERIODICKÉ PUBLIKACE

Casabella

Dialog Evropa XXI

Era 21

Immaculata

Salve

Stavba

Stavitel

Studia Theologica

Teologie&Společnost

Umění a řemesla

Umění – Art

Vlastivědný věstník moravský

12 CURRICULUM VITAE JAN OBRTLÍK

Jan Obrtlík (*1981, Brno, ČSSR, dnes Česká republika)

Studium:

- 1999 maturita, Gymnázium, třída Kapitána Jaroše, Brno
- 2004 Bc., Fakulta architektury Vysokého učení technického v Brně
- 2006 Ing. arch., Fakulta architektury Vysokého učení technického v Brně
- 2011 - doktorské studium, Fakulta architektury Vysokého učení technického v Brně, vedoucí práce prof. ing. arch. Vladimír Šlapeta, DrSc., FAIA, HonRIBA,

Významná profesní praxe:

- 2008 - vlastní praxe architekta v ČR
- 2008 Jestico+Whiles (London-Prague), junior architect
- 2009 Úřad vlády ČR, Sekce pro předsednictví EU, koordinátor dekorací
- 2010-2013 stavební činnost: příprava staveb, stavbyvedoucí, rozpočtář;
- 2014-2015 Fosfa a.s., Břeclav, technik stavebních investic
- 2017 - asistent, Ústav teorie architektury, FA VUT Brno

Účast na grantových projektech:

- 2013 České architektonické myšlení mezi světovými válkami jako zdroj orientace pro dnešní situaci (řešitel)
- 2014 Umění na VUT (spoluřešitel)
- 2015 Meziválečná sakrální architektura v regionu Jižní Morava (řešitel)
- 2017 Soudobé přístupy k výuce humanitních disciplín v architektuře (spoluřešitel)

Účast na konferencích: (U-účast, P-prezentace, S-publikace ve sborníku)

- 2012 16. konference doktorandů, FA VUT, Brno (UPS)
- 2012 Veda vo výstavbe, Bratislava (UPS)
- 2013 17. konference doktorandů, FA VUT, Brno (UPS)
- 2013 Architektura v perspektivě, Ostrava (UP)
- 2013 Veda vo výstavbe, Brno (UPS)
- 2014 Typologie nostalgie, Brno (UPS)
- 2015 PhD workshop, FA VUT, Brno (UPS)
- 2015 workshop specifického výzkumu, FA VUT, Brno (UP)
- 2016 Architektura v perspektivě, Ostrava (UPS)
- 2016 20. Wiener Architektur Kongress, Wien, AUT (U)
- 2017 Competitive territories and design of networks, Napoli, IT (UPS)
- 2017 Jahrestagung des GWZO, Leipzig, BRD (U)

Zahraníční studijní a vědecké pobyty:

- 1997 výměnný jazykový pobyt, Darmstadt, SRN
- 2002-2003 Erasmus-Socrates stipendium, TU Kaiserslautern, SRN
- 2016 hostující vědec (Gastwissenschaftler), GWZO, Lipsko, SRN

Odborné publikace:

- OBRTLÍK, J. *Česká sakrální architektura v období vzniku samostatného Československa*. XVI. Vědecká konference doktorandů Fakulty architektury VUT v Brně (sborník textů). Brno: Vysoké učení technické v Brně Fakulta architektury, 2012. s. 174-180. ISBN: 978-80-214-4463- 8.
- OBRTLÍK, J. Česká sakrální architektura okolo roku 1918. *Architektonické listy FA STU*

Bratislava, 2012, roč. 17, č. 3, s. 84-87. ISSN: 1135-2679.

OBRTLÍK, J. Ideje a ideologie československé architektonické avantgardy 20. let 20. století. In *XVII. Vědecká konference doktorandů. Sborník textů*. Brno: FA VUT, 2013. s. 149-153. ISBN: 978-80-214-4774- 5.

OBRTLÍK, J. Pojem trvale udržitelného rozvoje v kontextu funkcionalistické teorie architektury. In *Architektura a urbanismus 2. polovina 20. století Konference Architektura v perspektivě 2013* Stavební fakulta, Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 26. - 27. 9. 2013. Ostrava: Stavební fakulta, Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, 2013. s. 132-136. ISBN: 978-80-248-3148- 0.

OBRTLÍK, J. Významné myšlenkové pozice a jejich zastánci v dějinách brněnské školy architektury. In *TYOLOGIE (N) OSTALGIE*. - Brno: Akademické nakladatelství CERM, Vysoké učení technické v Brně, 2013. s. 101-108. ISBN: 978-80-7204-858- 8.

OBRTLÍK, J. Architecture and Wine in Central Europe. Architektur und Wein in Mitteleuropa. In *Architecture and Wine in Central Europe. Architektur und Wein in Mitteleuropa*. (Ed. Dan Merta). Praha: Galerie Jaroslava Fragnera & Architectura, 2013. ISBN: 978-80-904484-8- 3.

OBRTLÍK, J. *Zpět ke skrytým pramenům*. Architekt - nezávislý čtrnáctideník architektů. Praha: Vydavatelství KABINET, 2014. s. 129-129. ISSN: 0862-7010.

OBRTLÍK, J. *Emil Králík (1880-1946). Připomenutí významného díla*. XVIII. VĚDECKÁ KONFERENCE DOKTORANDŮ SBORNÍK TEXTŮ. Brno: Vysoké učení technické v Brně Fakulta architektury, 2014. s. 133-137. ISBN: 978-80-214-4994- 7.

SEDLÁK, J.; HRUBÝ, J.; SVOBODOVÁ, Š.; VRABELOVÁ, R.; OBRTLÍK, J. *Paměť budov. Architektura staveb Vysokého učení technického v Brně*. Brno: Vysoké učení technické v Brně Fakulta výtvarných umění, 2014. 96 s. ISBN: 978-80-214-5088- 2.

OBRTLÍK, J. Výzvy k transformaci: Česká sakrální architektura v první polovině dvacátého století. In *Sborník příspěvků PhD Workshop 2015*. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, 2015. s. 64-67. ISBN: 978-80-214-5217- 6.

OBRTLÍK, J.; CHYBÍK, J. Funkcionalismus a energeticky úsporné stavění na příkladu vily Tugendhat. *ASB*, 2015, roč. XII., č. 6, s. 50-54. ISSN: 1214-7486.

OBRTLÍK, J. *Die Seitengedanken der tschechischen Avantgarde*. Leipzig, BRD: Geisteswissenschaftliche Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas (GWZO) an der Universität Leipzig, 2016. (přednáška zahraniční)

OBRTLÍK, J. Politická korektnost a její vliv na soudobou architekturu. In *8th Architecture in Perspective*. Ostrava: Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava, Fakulta stavební, katedra architektury, 2016. s. 13-14. ISBN: 978-80-248-3940- 0.

OBRTLÍK, J. Polemika: Brněnské nádraží jako válka světů. Přesun nádraží je reziduem socialistického plánování. *Respekt*, 2016, roč. XXVII, č. 44/ 2016, s. 42-42. ISSN: 0862-6545.

OBRTLÍK, J. Ztišení v sousedství křižovatky. *ASB*, roč. XIII, č. 6, s. 40-42. ISSN: 1214-7486.

OBRTLÍK, J. Historie vzniku sboru Církve československé husitské v Náměšti nad Oslavou a jeho architektonicky významné budovy. *Vlastivědný věstník moravský. Muzejní a vlastivědná společnost v Brně AB AC*, 2017, roč. LXIX (2017), č. 2, s. 149-157. ISSN: 0323-2581.

OBRTLÍK, J. „Growth and Identity as Basic Principles of City Planning“. 2° Festival of Metropolitan Cities 2017 - *Competitive territories and design of networks* - Naples July, 5-8th 2017 (prezentace na konferenci)

OBRTLÍK, J. Growth and Identity as Basic Principles of City Planning. In *Territori Competitivi e Progetti di Reti / Competitive Territories and Design of Networks*. Urbanistica Dossier Online No 013. Roma: INU Edizioni, 2017. p. 184-186. ISBN: 978-88-7603-174-8.

OBRTLÍK, J. Socialistická architektura trpěná a trpící. *Kontexty*, 2017, roč. IX. (2017), č. 6, s. 23-27. ISSN: 1803-6988.

13 ABSTRACT

The thesis deals with the history and the interpretation of the development of sacral architecture during the first half of the twentieth century. It interprets the topic in a broad framework, which mentions the historical preconditions of this development and in the most important cases also its international relations. The introductory chapters list all up-to-date publications to the topic and suggest certain means of interpretation of sacral architecture which reflects the natural division of this topic between the disciplines of architectural theory and religion science.

The own thesis begins with characteristics of social and religious situation in the Austria-Hungary and its consequences of sacral architectural development. It mentions basic examples of sacral buildings and the measure of their relation to the contemporary architectural development in general. Subsequently it mentions transformational influence of World War I and of declaration of sovereign Czechoslovakia, which led to the emergence of new churches with their own architectural ambitions and also to the focus shifting of discipline to new contemporary topics. It follows the parallels with contemporary architectural trends of 1920's and the level of their use in the specific field of religious buildings also in relation to individual churches with their different architectural developments. Further it mentions sacral building development in 1930's with the emphasis in relation to the contemporary social atmosphere and in accent transformation between conservative and progressive religious approach. Then it follows with a review of religious culture transformation during World War II in Protectorate Czech Moravia and shows particularity of unnumerous examples of church buildings and projects from this era. The final part than reflects the evolution of the social role of religion after the War as well as an influence of communist coup in 1948 at potential of sacral architecture. It states the negative influence of both totalitarian regimes on the quality of sacral buildings of following period and on a poor measure of disciplines theoretical knowledge, which among others results in insufficient primary sources, from which this thesis would likely have taken.

Even when this thesis have not and cannot have an ambition of full exploration of the topic, it presents the factography and collecion of interpretations, by means of which the significant gap in the historiography of 20th century Czech sacral architecture can be at least partially bridged.